САНСКРИТ

Орсат Лигорио

Карловачка летња школа старих језика и култура
19. август 2022.

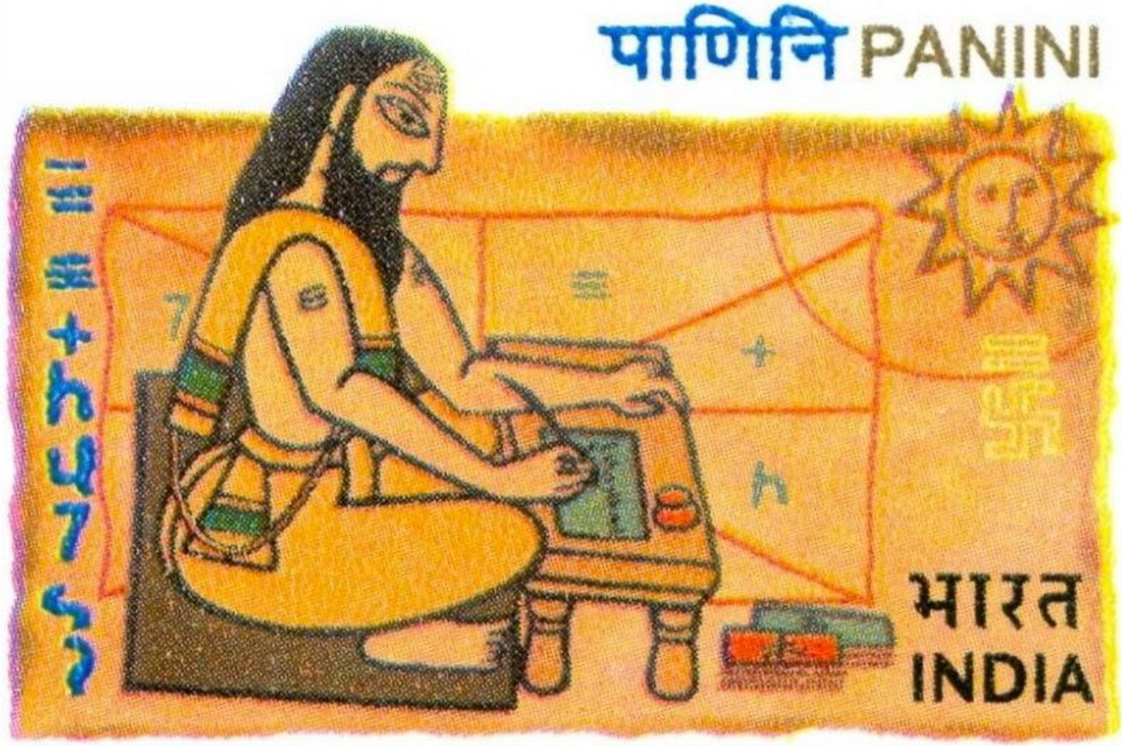
»Ма како древан био, санскрит је управо чудесно устројен; **савршенији је од грчког, богатији од латинског, и, уједно, кудикамо углађенији и од једног и од другог**…«

Сер Вилијам Џонс (1746–1794)

Шта значи »санскрит«?

Санскрит је кодификован око 5. в. пр.н.е. трудом индијског граматичара Панинија и значи **»савршен«** (скр. *saṃskr̥ta*)

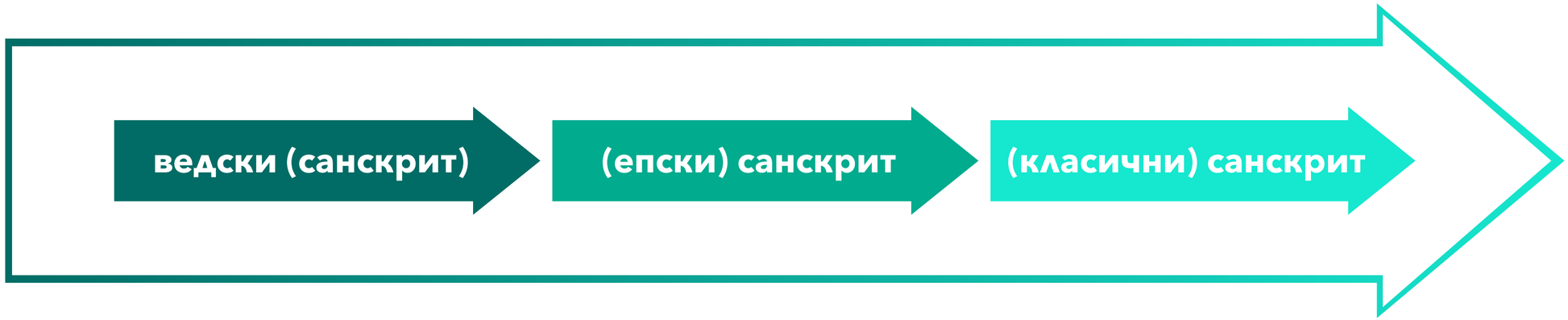
Зашто неко каже санскрит а неко санскрт?

енг. Sanskrit
(Rigveda, Krishna…)
срп. санскрит
(Ригведа, Кришна…)
срп. санскрт
(Ргведа, Кршна…)
скр. saṃskr̥ta,
(R̥gveda, Kr̥ṣṇa…)

Је ли »староиндијски« исто што и »санскрит«?

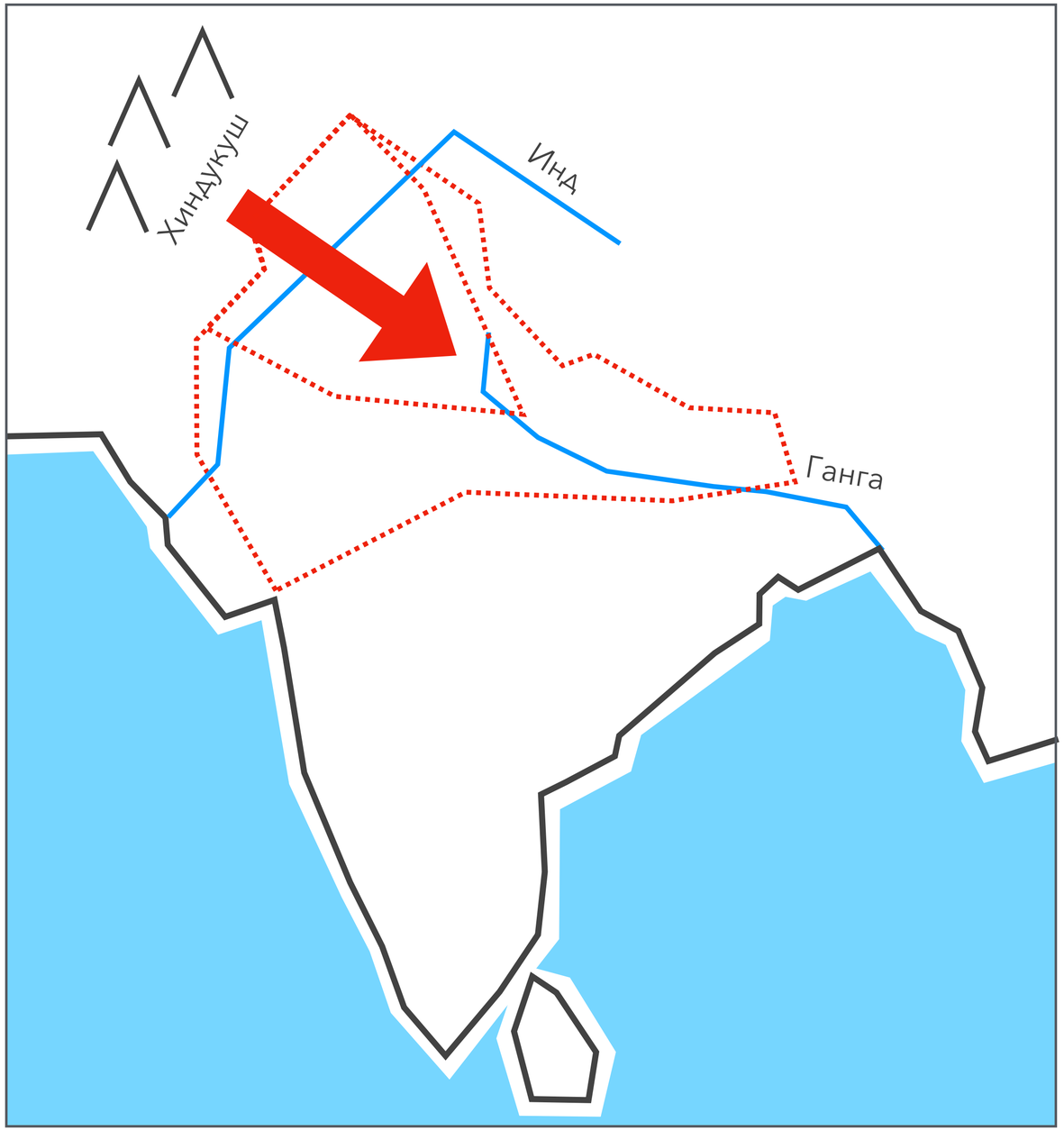

СТАРОИНДИЈСКИ

Гдје се санскрит говорио?

Ведска култура

15–10 и 10–5 в. пр.н.е.

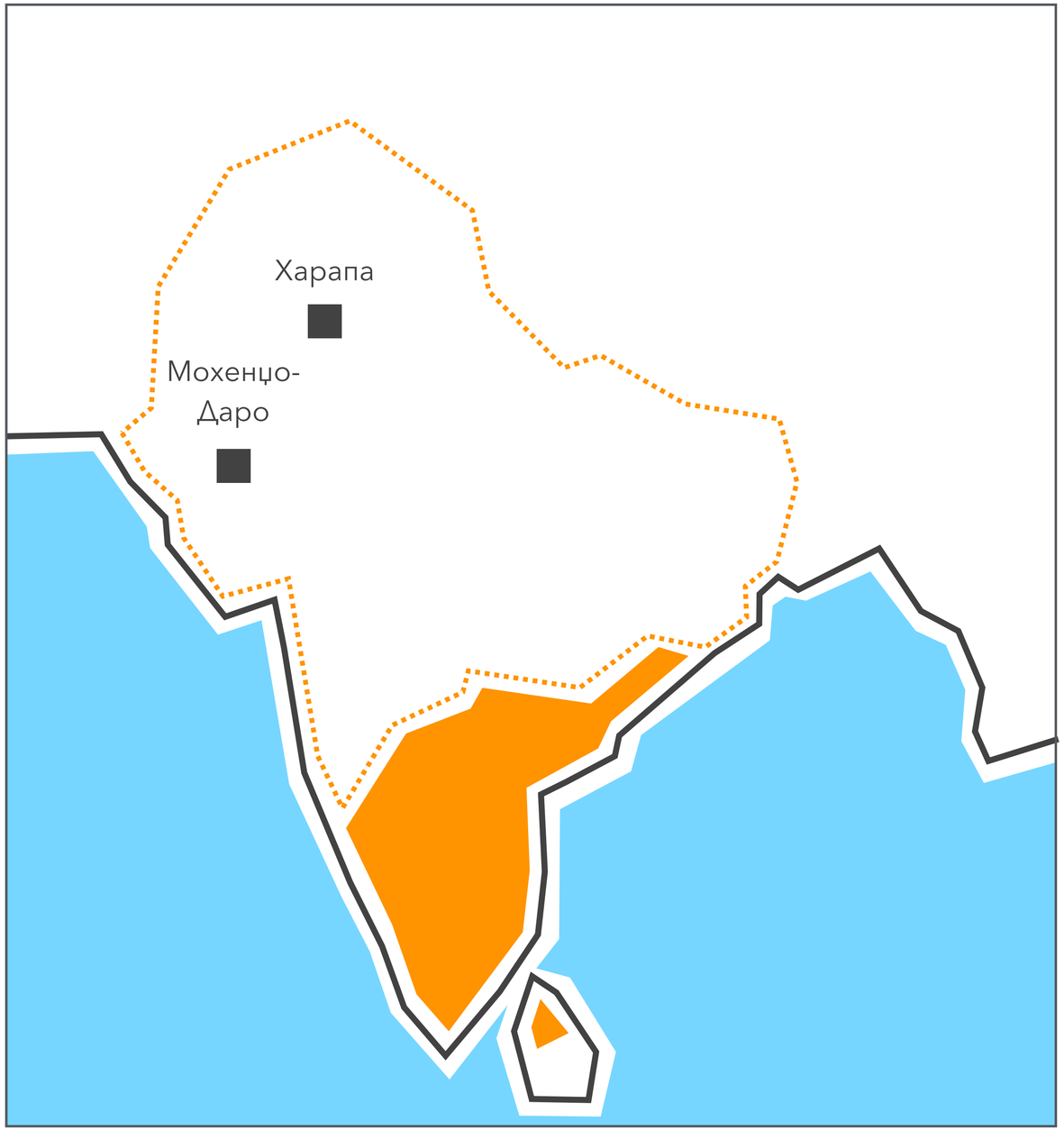
!

Инд(**ија**)

скр. *sindhu* »ријека«

Који су се језици у Индији говорили прије санскрита?

Дравидски језици

телугу, тамил,
малајалам, канада

Печат из Мохенџо-Дара

око 19. в. пр.н.е.

Одакле су говорници санскрита дошли у Индију?

1 **Индоевропска праотаџбина**
до сса 24 в. пр.н.е.

2 **Синташтинска култура**
око 20-19 в. пр.н.е.

3 **Андроновска култура**
око 18-17 в. пр.н.е.

4 **Ведска култура**
од 16 в. пр.н.е.

5 **Краљевство Митани**
15/14 в. пр.н.е.

транслитерација	транскрипција	санскрит
a-ru-na, ú-ru-wa-na	Varuna	Varuṇa
mi-it-ra	Mitra	Mitra
in-tar, in-da-ra	Indra	Indra
na-ša-ti-ya-an-na	Nasatya	Nāsatya
a-ak-ni-iš	Āgnis	Agni

!

Најстарији писани трагови санскрита

налазе се на Споразуму између Хетитâ и
државе Митани, из 14. в. пр.н.е.

Како су успјели да прећу тако дугачак пут?

»Сунчева кола« из Трундхолма у Данској

око 15 в. пр.н.е.

Коњ припитомљен
на мјесту индоевропске праотаџбине

»Точак« и »кола«
постоје у индоевропском прајезику

Остаци точка
налазе се мјесту Синташтинске културе

60 50 40 30 20 10

Аријци крећу
на пут

Аријци стижу
у Индију

Како санскрит звучи?

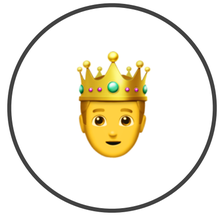
карма
скр. *karma*
»дјело«

чакра
скр. *cakra*
»точак«

јога
скр. *yoga*
»спајање«

махараџа
скр. *mahārājan*
»велики краљ«

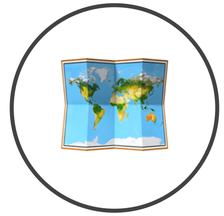
сари
скр. *sati*
»одјећа«

бибер
скр. *pippali*

опал
скр. *upala*

Сингапур
скр. *siṃhapura*
»град лавова«

буда
скр. *buddha*
»пробуђен«

мантра
скр. *mantra*

пранајама
скр. *prāṇāyāma*
»растезање даха«

гуру
скр. *guru*
»тежак«

бандана
скр. *bandhana*
»вез«

куркума
скр. *kuṅkuma*

сафир
скр. *śanipriya*
»Сатурну посвећен«

Шри Ланка
скр. *śrī laṅkā*
»Света Ланка«

нирвана
скр. *nirvāṇa*
»гашење«

мандала
скр. *maṇḍala*
»круг«

асана
скр. *āsana*
»сједање«

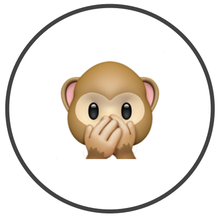
пандит
скр. *paṇḍita*
»учењак«

кашмир
скр. *Kaśmīra*
»Кашмир«

џунгла
скр. *jaṅgala*
»пустиња«

лак
скр. *lākṣā*

Хималаја
скр. *himālaya*
»снијежни крај«

вијагра

скр. *vyāghra*

»тигар«

ОК, али како звучи??

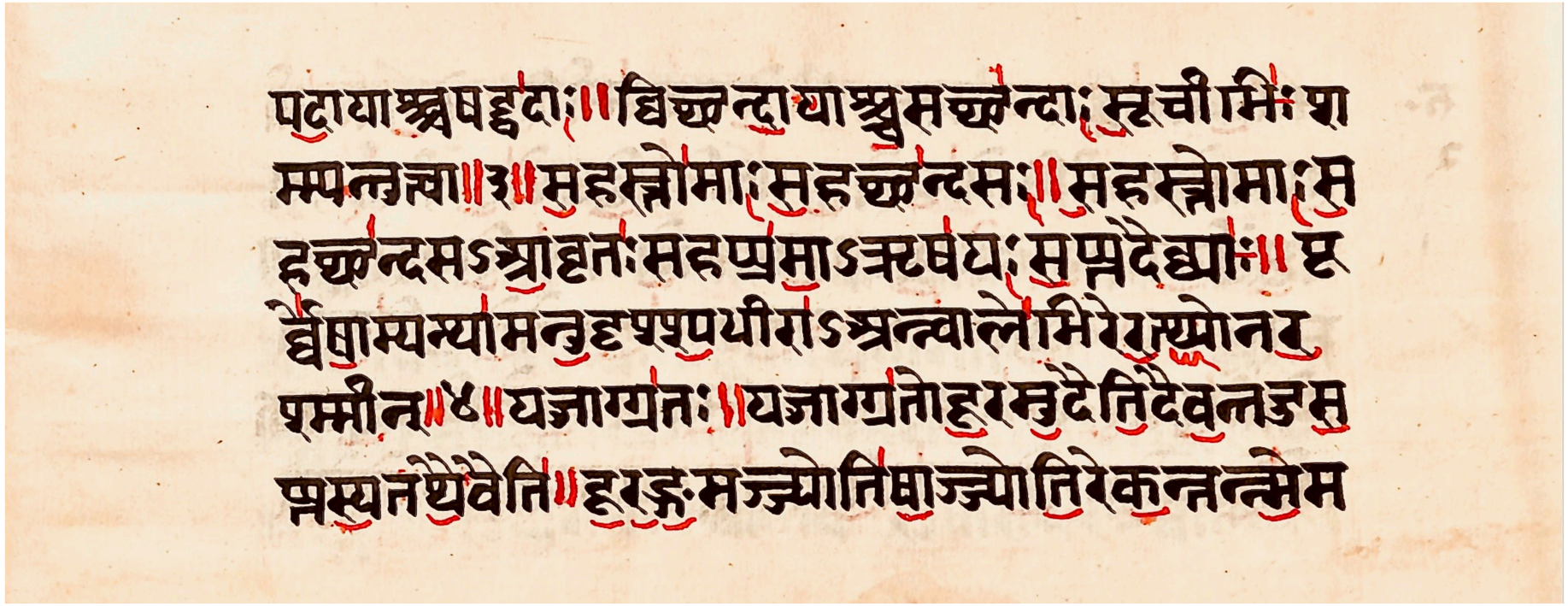

кратки вокали		дуги вокали		дифтонзи	
i	u	ī	ū		
		e	o		
a		ā		ai	au
ḷ, ṛ		ṝ			

лабијали	дентали	церебрали	палатали	велари	глотали
p	t	ṭ	c	k	
ph	th	ṭh	ch	kh	
b	d	ḍ	j	g	
bh	dh	ḍh	jh	gh	
	s	ṣ	ś		h, ḥ
m	n	ṇ	ñ	ṅ	
	l	r			
v			y		

На којем се писму санскрит пише?

Деванагари

алфасилабичко писмо постало од писма брахми

उ ***u*** + प ***pa*** + ल ***la*** = उपल ***upala***

ग ***ga*** + उ ***u*** + र ***ra*** + उ ***u*** = गुरु ***guru***

म ***ma*** + ह ***ha*** + अ ***a*** + र ***ra*** + अ ***a*** + ज ***ja*** + न ***na*** = महराजान् ***mahārājan***

प ***pa*** + इ ***i*** + प ***pa*** + प ***pa*** + ल ***la*** + इ ***i*** = पिप्पलि ***pippali***

म ***ma*** + न ***na*** + त ***ta*** + र ***ra***= मन्त्र ***mantra***

क ***ka*** + र ***ra*** + म ***ma***= कर्म ***karma***

ज ***ja*** + ङ ***ṅa*** + ग ***ga***+ ल ***la*** = जङ्गल ***jaṅgala***

ल ***la*** + अ ***a*** + क ***ka*** + ष ***ṣa*** + अ ***a*** = लाक्षा ***lākṣā***

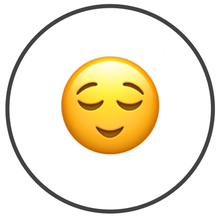
Је ли санскрит тежак?

писмо
6/10

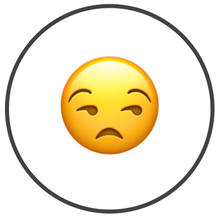
гласови
3/10

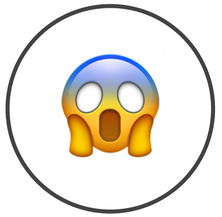
нагласци
2/10

облици
7/10

творба
9/10

синтакса
4/10

писмо
6/10

व्याघ्रा अश्वाच्छिघ्रतरा अश्वमहरन्

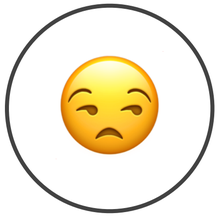
*Vyāghr**ā** aśv**ācch**ighratar**ā** aśva**ma**haran*

*Vyāghr**āḥ** aśv**āt śi**ghratar**āḥ** aśva**m a**haran*

Тигрови бржи од коња хватаху коња.

облици

7/10

bhar-ā-mi	bhar-ā-maḥ
bhar-a-si	bhar-a-tha
bhar-a-ti	bhar-anti

icch-ā-mi	icch-ā-maḥ
icch-a-si	icch-a-tha
icch-a-ti	icch-a-nti

as-mi	s-maḥ
a-si	s-tha
as-ti	s-anti

ri-ṇa-c-mi	ri-ñ-c-maḥ
ri-ṇa-k-ṣi	ri-ṅ-k-tha
ri-ṇa-k-ti	ri-ñ-c-anti

da-dhā-mi	da-dh-maḥ
da-dhā-si	da-t-tha
da-dhā-ti	da-dh-ati

tan-o-mi	tan-u-maḥ
tan-o-ṣi	tan-u-tha
tan-o-ti	tan-v-anti

paś-y-ā-mi	paś-y-ā-maḥ
paś-y-a-si	paść-y-a-tha
paś-y-ati	paś-y-a-nti

vr̥-ṇā-mi	vr̥-ṇī-mah
vr̥-ṇā-si	vr̥-ṇī-tha
vr̥-ṇā-ti	vr̥-ṇ-anti

śak-no-mi	śak-nu-maḥ
śak-no-ṣi	śak-nu-tha
śak-no-ti	śak-nu-vanti

творба
9/10

सूर्यचन्द्रौ कृत्स्नं लोकं पश्यतः

Sūryacandrau *kṛtsnaṃ lokaṃ paśyataḥ*. (***Sūryaścandrasca***…)

Sūryacandrau *kṛtsnam lokam paśyataḥ*. (***Sūryaḥ candraḥ ca***…)

Сунце и мјесец гледају читав свијет. (**Сунце и мјесец**…)

Шта су Веде?

Ригведа

скр. *ṛc* »слава, похвала«

Јаџурведа

скр. *yajuṣ* »жртва«

Самаведа

скр. *sāman* »пјесма«

Атхарваведа

скр. *atharva* »свештеник«

Веда	**самхита** скр. *saṃhita*	**брахмана** скр. *brāhmaṇa*	**арањака** скр. *āraṇyaka*	**упанишад** скр. *upaniṣad*
	✓	✓	✓	✓
	✓	✓	✓	✓
	✓	✓	✓	✓
	✓	✓	✓	✓

Шта чини Ригведа самхиту?

Брахман
скр. *Brahman*

Сарасвати
скр. *Sarasvatī*

Ганеша
скр. *Gaṇeśa*

Рама
скр. *Rāma*

Дурга
скр. *Durgā*

Лакшми
скр. *Lakṣmī*

Шива
скр. *Śiva*

Вишу
скр. *Viṣṇu*

Огањ
скр. *Agni*

agnim īḷe purohitaṃ
Огањ зовем, оног на првом мјесту,

yajñasya devam ṛtvijam
деву жртве, свештеника,

hotāram ratnadhātamam
ливача, најблагодјетељнијег.

agniḥ pūrvebhiḥ ṛṣibhiḥ
Огањ ће древни мудраци

īḍiyaḥ nūtanaiḥ uta
зазивати, и данашњи.

sa devān ā iha vakṣati.
Он ће овамо довести богове.

(*Rigveda* 1.1)

indrasya nu vīryāṇi pra vocam
Славим Индрина дјела,

yāni cakāra prathamāni vajrī
прва која уради громовник,

ahan ahim anu apaḥ tatarda
уби змију, издубе воде,

pra vakṣanāḥ abhinat parvatānām
расијече горама утробу.

(*Rigveda* 1.32)

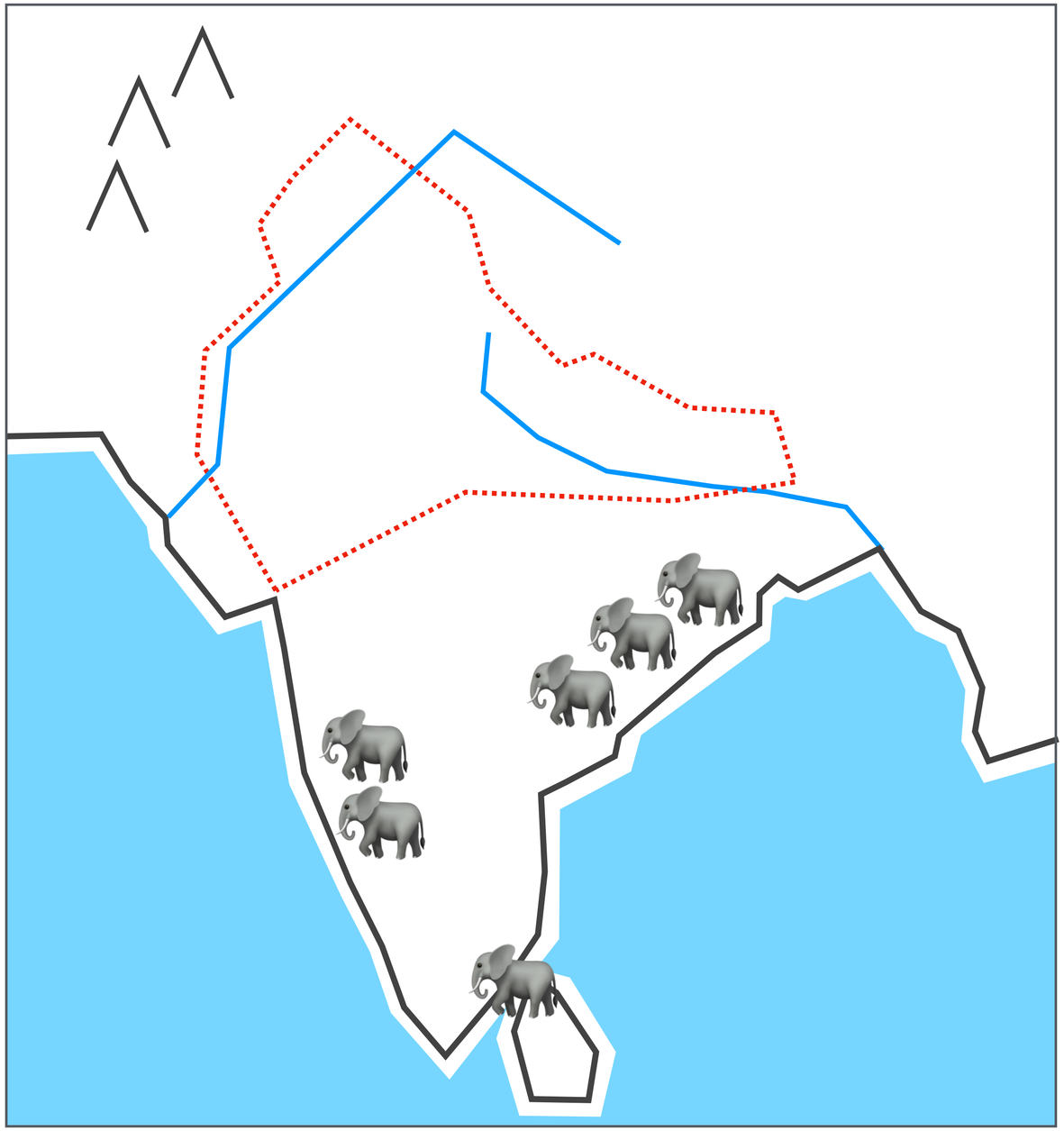

Индра
скр. *Indra*

Гдје је настала Ригведа и када?

Ведска култура
од 15 до 5 в. пр.н.е.

!

Помени слона у Ригведи
веома су ријетки и налазе се углавном само у скоријим мандалма (RV I 64, 124, 140, IV 16, VIII 33, X 40)

Шта је Махабхарата?

📖

Одисеја

око 12 000 стихова

📖📖📖📖

📖📖📖📖

📖📖📖📖

📖📖📖📖

Махабхарата

око 200 000 стихова

Нала
скр. *Nala*

Дамајанти
скр. *Damayantī*

Āsīd rājā Nalaḥ nāma,
Краљ бејаше, Нал се зваше,

Vīrasenasutaḥ, balī,
јаки синак Вирасенов,

Upapannaḥ guṇaiḥ iṣṭaiḥ
Пун врлина жљекованих,

rūpavān, aśvakovidaḥ.
Лепа струка, врстан коњик.

Atiṣṭhat manujendrāṇām
Кнезима на челу ста́ше

mūrdhni devapatiḥ yathā
ко бозима краљ боговски,

Upari upari sarveṣām
Изнад свију њих високо

āditya iva tejasā.
као сунце он се сјаше.

(*Nalopākhyānam* 1.1–2, прев. Маретић)

Докле сеже културни утицај санскрита?

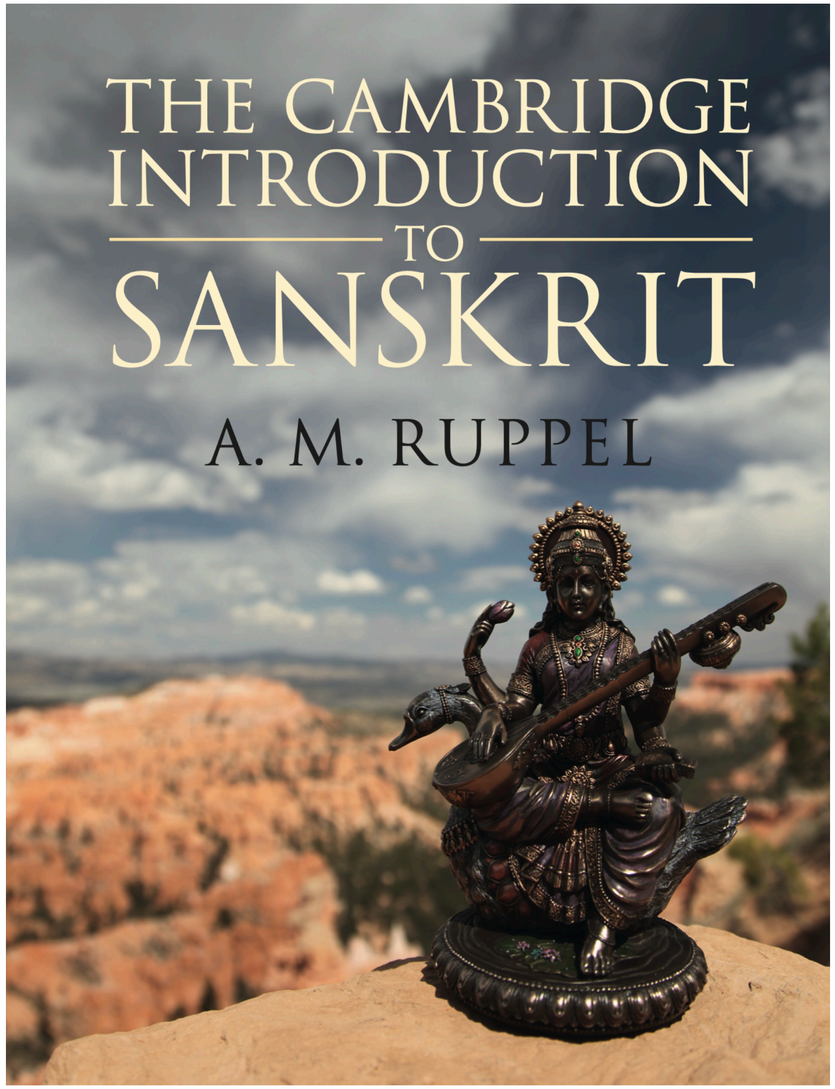

»Индосфера«
зона санскритских текстова
и натписа од 4. до 19. в. н.е.

Одакле почети?

!

Почетни курс санскрита

одржава се сваке године на Одјељењу за класичне науке Филозофског факултета у Београду

KPAJ!